

113 תמוז תשפ"ד

מצוות והנהגות ליל הסדר - בקצרה

סדר הקערה - ג' מצות - כנגד כהן לוי ישראל.
 [מצה האמצעית תהיה הגדולה]. ויניחם בראש הקערה. עד ברכת המוציא, לא יתן על השולחן מצה נוספת מלבד הג' מצות. **זרוע -** צלויה, זכר לפסח. בשר עדיף מאשר כנף עוף. ואינה נאכלת בלילה אלא למחרת. ויש שמבשלים ואוכלים בלילה. אסור לזרוק משום ביזוי מצוה. ויניחנה בקערה בצד ימין למטה מהמצות.

ביצה - צלויה או מבושלת. ונאכלת בסעודה זכר לקרבן חגיגה, וזכר לאבלות על ביהמ"ק. ולרמז, ביצה דבעי רחמנא למפרק יתנא. ויניחה בצד שמאל כנגד הזרוע. **חרוסת -** זכר לטיט. מפירות שנמשלו בהם ישראל; תפוחים, תמרים, צימוקים, תאנים, רימונים, שקדים, אגוזים. ויתן קינמון וזנגביל זכר לתבן. ויתן בו יין אדום. ויניח למטה מהזרוע. **כרפס -** יקח כרפס בדוקא [לרמז ס' פרך]. יקח השורש, או הקלחים ויבדקם היטב, או יקח סלרי. ויניח למטה מהביצה. יכין מי מלח, או מיץ לימון שרובו מים. **מרור וחזרת -** חסה. ויניח החסה של המרור באמצע, ולמטה ממנה החסה של החזרת. [ויש מניחין במרור גם עולשין]. **הקערה -** ראוי שתשאר בשלמותה עד סוף הסדר. לכן כשמחלק למסובים ישאיר חתיכה מכל מין גם בקערה. אין לתת בקערה דבר נוסף, כגון מי מלח, גביע וכדו'. **השולחן -** יערכנו מבעוד יום, ויניח עליו כלים יקרים ויפים.

שתית היין - שיטה א' - ישתה כל הכוס בבת אחת. שיטה ב' - בכוס המכיל כמה רביעיות, ישתה רוב הכוס. שיטה ג' - רביעית שלימה. וכן דעת מרן לכתחילה. שיטה ד' - רוב רביעית, דהיינו כמלא לוגמיו שלו. שיטה ה' - בהפסקות, תוך זמן שיעור שתית רביעית. שיטה ו' - [והוא בדיעבד] בהפסקות, תוך זמן כדי אכילת פוס, ורק בכוסות האחרונות - למ"ב.

קטן - שיעורו כמלא לוגמיו שלו, מכוס המחזיק רביעית. השוהה ד' כוסות יין ניצל מד' מיתות ביד, אם נתחייב. הדוחק עצמו בשתיית היין והכזיזות בשלמות, לא יצטרך לתרופות ומשקים המרים (יפ"ל).

כוס ראשון - בברכת הגפן יכוון; מצות כוס ראשון, לפטור כוס שני, ושתיה בין הכוסות, להוציא כל השומעים, וכן שיוכל לצאת מחדר לחדר, ושמתח חג. **ברכת הקידוש** יכוון; מצות קידוש מדאורייתא להרמב"ם. [לראשונים - טוב לכוון במילים "זכר ליציאת מצרים" שבקידוש, מדין ברכת המצוה של אמירת ההגדה]. **ברכת 'שהיין'** - יכוון; על היום טוב. וכן על מצוות הלילה; מצה, מרור, ד' כוסות, סיפור יצא"מ, וכן על ביעור חמץ (רא"ש) וספירת העומר (שיה"ל) וכן על דברים חדשים. לא כיוון ב'שהיין' על מצוות הלילה, יכוון בברכת 'אשר גאלנו' בענייני 'שהיין' הכתובים שם. [שכתב 'שהיין', יברך כשנוכר, ואפי' בחוה"מ, ואף בלא כוס].

לפני הסדר - כיון שמעלת הלילה עצומה ויצה"ר דרכו להכשיל בכעס ועצבות וכו', לכן ימסור מודעה לעצמו, שלא יכעס כלל. אפילו נשפך היין, ונתלכלכו הבגדים וכדו'. ויעיל מאור, בע"ה.

הסיבה - חיובה: בשתיית ד' כוסות, ובאכילת המצות-מוציא, מצה, כורך, ואפיקומן.

קודם הקידוש, טוב לומר סדר הסימנים, קדש ורוחץ וכו'. דיש קדושה בזה. השל"ה. וכתב עוד- בני עליה המחבבים מצוות, מנשקים את המצות והמרור [וכל המצוות בעת מצותן] מחיבוב המצוה, ואשרי העובד את ה' בשמחה. יניח ידיו ע"ג השלחן כשהוא ערוך ויאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. טוב שיאמר לשם יחוד קצר לפני כל מצוה שעושה הלילה. יחלק קליות ואגוזים וממתקים לילדים, שלא ישנו, ויראו שינוי וישאלו.

צורת הסיבה - יטה גופו לצד שמאלו קרוב לשכיבה [י"א בזוית של 45 מעלות] על מיטה או על כרים וכסתות, וסומך לשולחן. וכן יכול להסב על ברכי חברו, או יסובב כסאו ויסב על המשענת, או על כסא חברו, או ישען על השולחן. לא יסב לפניו, ולא לאחוריו, ולא לימינו ואפי' הוא איטר וכן לא באויר.

קדש - שיעור הכוס - לרוב הפוסקים וכן מנהגנו - 86 מ"ל, ואפילו- 81 מ"ל. ולהחזו"א- 150 מ"ל.

שיטה והדחה - י"א בכל הכוסות. וי"א רק ראשון ושלישי. **היין -** למרן- כל יין כשר לכתחילה, ואפי' מתוק, ומבושל. ומצוה ביין אדום. [ולרמב"ם- צריך יין הכשר לנסכים דהיינו, יין יבש ללא סוכר, ולא מבושיל]. אלא אינו כול, יערב מיץ ענבים ביין. יוצא יד"ח גם במיץ ענבים לבד, וי"א דאינו יוצא, ואפשר להקל למי שאינו יכול. וראוי להשתדל ביין לפחות בכוס קידוש, וישתה ממנו רביעית. **מזיגה -** ראוי שאחר ימזוג לו הכוס, להראות דרך חרות. וימזוגו גם כמעט מים. [ע"פ הסוד - ימזוג ג' טיפות מים]. יקבל הכוס בשתי ידיו מאדם אחר, ויאחזנו בימינו, ויקדש.

הסיבה - חיובה: בשתיית ד' כוסות, ובאכילת המצות-מוציא, מצה, כורך, ואפיקומן.

צורת הסיבה - יטה גופו לצד שמאלו קרוב לשכיבה [י"א בזוית של 45 מעלות] על מיטה או על כרים וכסתות, וסומך לשולחן. וכן יכול להסב על ברכי חברו, או יסובב כסאו ויסב על המשענת, או על כסא חברו, או ישען על השולחן. לא יסב לפניו, ולא לאחוריו, ולא לימינו ואפי' הוא איטר וכן לא באויר.

שתה היין ולא היסב, צריך לחזור ולשתות בהסיבה, וי"א שאין צריך. אכל מצה ולא היסב, חוזר ואוכל בהסיבה. **נשים** בזמננו חשוכות וצריכות להסב. לא הסבו בשתייה וקשה להן לחזור ולשתות, יש מקילין לסמוך על הרבני"ה. ובמצה צריך להחמיר ולחזור. מצוה מן המובחר להסב בכל האכילה והשתיה. ובהגדה אין להסב, אלא יושב באימה ובראה, וכן בברהמ"ז ובהלל.

נשים - חייבות בכל מצוות הלילה; ד' כוסות, מצות, מרור, כרפס, הסיבה, הגדה- ובעיקר מ"רבן גמליאל" עד סוף כוס שני. ונוהגים לקרוא להן גם באמירת עשר המכות.

לאחר הקידוש - טוב לברך בניו וב"ב, שהלילה שערי שמים פתוחים וטללי ברכה מצויים והברכה מתקבלת. **אכילה** אחר הקידוש למי שרעב, עדיף דבר שברכתו 'העץ', או 'שהכל', כגון ביצה. אכל כזית, יברך נפשות. [שתיית יין - בין כוס ראשון לשני מותר, ועדיף שלא].

כרפס – יטול ידיו בלא ברכה, ויקח כרפס פחות מכזית. [עדיף בידו, ולא בכפפה, ולא בכלי]. ויטבילנו לפני הברכה במי מלח, או חומץ, או מי לימון שרובו מים. יברך 'האדמה', ויכוון לפטור בברכה; את המרור, וכן שיוכל לצאת מחדר לחדר, וכן את הקינוח שבסוף הסעודה. יאכל הכרפס בלא הסיבה. [להגריב"צ ועוד - טוב שיאכל מעט גם בהסיבה, לצאת ידי הראשונים הסוכרים כן.] אכל כזית בטעות, י"א- דאינו מברך אחריו נפשות.

יחץ – יבצע המצה האמצעית לשתיים, החלק הגדול כנגד אות ו', יעטפנו במפה, ויצניעו לאפיקומן. והחלק הקטן כנגד אות ד', יחזירו לבין שתי המצות השלמות.

הגדה – יאמרנה באימה ובריאה, ולא בהסיבה. לא יסח בדברים אחרים, שהקב"ה ופמליא דיליה באים לשמוע. ויכוון לקיים מצות עשה של "והגדת לבנך" [כל מילה מ"ע דאורייתא]. עיקר המצווה היא התשובה על שאלת בנו. לכן לא ישלחו לישון אלא עד שיענה לו ויבין. לגר"ח- מצוותה דרך שאלה ותשובה, והשתלשלות העניינים, וטעמי המצוות. יבאר נסי יציאת מצרים. [שתי מצוות יש באמירת ההגדה; מצות "ואמרתם זבח פסח..." וזמנה עד חצות. ומצות "והגדת לבנך", וזמנה כל הלילה.] **כוס שני** – יכוון לקיים מצות כוס שני [ולא יברך עליו הגפן].

מוציא מצה – יאחזו בידיו הג' מצות כסדרם בקערה, ויברך 'המוציא'. ישיט השלישית מידי, ויברך 'ע"א מצה'. יבצע משתייהן יחד, כזית מכל אחד, יטבלם במלח וינפץ, ויאכלם. שאר המסוכים דיים ככזית אחת, וי"א שרצוי שני כזיתות. ואוכלם בהסיבה. לא היסב, חוזר ואוכל בהסיבה. **באכילה יכוון**; א- לקיים מ"ע של אכילת מצה. ב- זה הלחם שאכלו במצרים. ג- שלא הספיק בצקם להחמיץ. כיון לשם מצוה בלבד, מדינא יצא. ברכת 'על אכילת מצה' מברך קודם חצות דווקא. לאחר חצות אינו מברך. וכן במרור. [טוב לנשך המצות, ואחר הטעימה - כנ"ל].

שיעור האכילה – כזית. במצות דקות - כ-18 גרם, שהם 28 סמ"ק בנפח. ובנוסף כ-2 גרם לנשאר בין השיניים. סה"כ 20 גרם. במצות עבות - סה"כ 30 גרם.

אופן האכילה - יכניס המצות לפיו, ילעס, ויבלע לפחות כזית אחד בבת אחת, ואם אינו יכול, יאכלנו בתוך כדי אכילת פרס. [למאמר - רצוי שישמך את המצה לפיו במשך אכילתו]. **זמן אכילת פרס** - לחת"ס- 2 דקות. לחזו"א ולאג"מ- 3 דקות. הדעה הרווחת- 4 דקות. לקצוה"ש- 6 או 7 דקות. [וי"א- 9 דקות, ולזקן ולחולה ולקטן, אפשר להקל כן.] חשבון הזמן מתחיל מהבליעה [ויש מחמירים מהלעיסה].

סה"כ הם 5 כזיתות: א- מוציא, ב- מצה, ג- כורך, ד- אפיקומן. ה- המצה הנאכלת עם האפיקומן. ששינוי יכול לאכול כולם, יאכל 4 כזיתות ללא הכזית האחרון. ובאינו יכול, יאכל 3 כזיתות; מוציא, כורך, אפיקומן. ובאינו יכול, יאכל 2; מוציא, ואפיקומן. ובאינו יכול, יאכל רק כזית האפיקומן, שיברך הברכות בתחילה ויטעם מעט, ובסוף הסעודה יאכל הכזית. [ולא יברך ענט"ן].

שיחה – לא ישיח בדבר שאינו מעניין הסעודה, עד אחר כורך. ואם שח, אינו חוזר לברך. ויש מחמירים עד אחר האפיקומן. [וטוב שלא להסית כלל בדברים אחרים, שקודמת הלילה גבוהה מאד].

מרור – יקח כזית חסה שבמרור, וישקע כולו בחרוסת, וינערנו. יברך על אכילת מרור, ויכוון גם על המרור שבכורך ויאכלנו, ואין צריך הסיבה. אכל פחות מכזית, לא יצא, ולהרא"ש- הוי ברכה לבטלה.

ילעס המרור כדי שירגיש טעם המרירות בפיו, ויכוון; זכר ל'זימרו את חייהם', ויכוון בלעיסה למתק הדינים. **שיעור האכילה** – כזית שהוא חצי ביצה- דהיינו 28 גרם, [למי שקשה- אפשר להקל עד שליש ביצה דהיינו 18 גרם, אמנם לא יברך על אכילת מרור אלא ישמע הברכה מאחרים].

כורך – כורך כזית מהמצה השלישית על כזית חסה שבחזרות. **טובלה** בחרוסת. ואומר 'זכר למקדש...' ואוכלן בהסיבה. לא היסב, חוזר ואוכל שוב ובהסיבה. [**בשבת** - טוב לאכול עוד כזית מצה, לכבוד שבת (כ"ח)].

אפיקומן – יזהר לאוכלו קודם חצות. יאכל כזית אחת, למהרי"ל וכו"ח- לכתחילה יאכל שני כזיתים, זכר לקרבן פסח, ולמצה הנאכלת עמו. ויאכלנו בהסיבה. לא היסב חוזר ואוכל בהסיבה. [בברכת 'על אכילת מצה', יכוון גם על האפיקומן, שהוא עיקר המצה - לרש"י ורשב"ם]. יאכלנו במקום אחד. לא יירדם קודם אכילתו, ולא באמצע. אחר האפיקומן אין לאכול כלל.

ג' דרגות באכילת האפיקומן; תאב לאוכלו - מצוה מן המובחר. אינו תאב - יוצא ידי חובה. קץ באכילתו - לא יצא יד"ח, וצריך לחזור ולאכול. והחכם עיניו בראשו.

ברכת המזון – נהגו שבעה"ב מזמן - 'טוב עין הוא יבורך' צריך להוסיף יעלה ויבוא, ובשבת מוסיף גם רצה. ויזהר שלא ישכח. [אם שכח 'יעלה ויבוא' או 'רצה' חוזר ומברך. וה"ח לנשים]. האורח - יכוון היטב בברכת האורח, שהלילה מסוגל מאד לקבלת הברכות.

כוס שלישי – יכוון בברכת הגפן; מצות כוס שלישי, ולפטור כוס רביעי. בין שלישי לרביעי אין לשתות יין ומשקין המשכרים.

הלל – עדיף לאומרו קודם חצות. ועדיף בשלושה מבוגרים. יכוון בברכת ההלל שבתפילת ערבית לפטור ההלל שבהגדה. אשה המתפללת ערבית, יכולה לברך על ההלל. [לא יאבד מילה בהלל, משום ד"א דהוי ברכה לבטלה].

כוס רביעי – יכוון לקיים מצות כוס רביעי. שחא שלא בהסיבה, יחזור לשתות בברכה, כיון שהסיח דעתו. ישתה רביעית בבת אחת, כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה לכו"ע.

חצות – יקרא קריאת שמע שעל המיטה קודם חצות. **איחור הסדר עד סמוך לחצות** - יקדש ויטול ידיו, ויברך 'המוציא' ו'על אכילת מצה', ויאכל. ויברך 'על אכילת מרור' ויאכל. אח"כ יאמר ההגדה, ולאחמ"כ יסעד שולחן עורך. איחר עד אחר חצות, לא יברך על אכילת מצה, ומרור, ואשר גאלנו.

יקיים ההלכה הכתובה בשו"ע: חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח ולספר בציאת מצרים, עד שתחטפנו שינה. ע"כ. והוא יותר חיוב מהמנהג להשאר ערים וללמוד כל ליל שבועות, ודו"ק.

בברכת פסח כשר ושמה